

पंचगंगोवर किरणोत्सव

नदीपात्रातील मूर्तीवर सूर्यकिरणांचा अभिषेक

**प्राचीन ठेवा
जतनाची गरज**

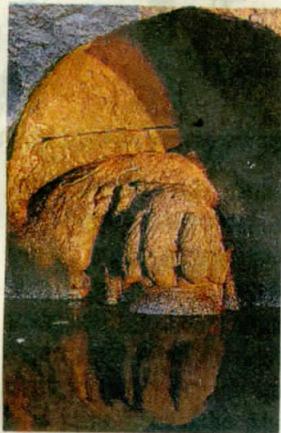
कोल्हापूर : प्रतिनिधि ऐतिहासिक परं परा लाभलेल्या पंचगंगा नदीपात्रात असलेल्या विहीणबाईचे समाधी मंदिर आणि ब्रह्मदेवाच्या मंदिरावर मावळतीच्या सूर्यकिरणांचा सोनेरी अभिषेक हात आहे. अभ्यासकांच्या मते उत्तरायण काळातील सूर्यकिरणांमुळे मावळतीची किरणे पात्रातील मूर्तीवर पडत आहेत. या प्राचीन मंदिरांचे संवर्धन करून तिथल्या नैसर्गिक चमत्कारांचा अभ्यास खगोल अभ्यासकांनी करावा, अशी मागणी स्थानिक करत आहेत.

कोल्हापूरच्या पंचगंगा घाटाचे महत्त्व पुरातत्त्वाच्या दृष्टीने अधिक आहे. तितकेच ऐतिहासिक आणि खगोलशास्त्राच्या दृष्टीनेही आहे. त्यामुळे च कायमच या घाटाच्या संवर्धनासाठी जनतेतून जोर घरला जातो. घाटाबरोबरच नदीपात्रात अनेक जुनी प्राचीन मंदिरे, शिवलिंग, समाधी मंदिरे आजही उभी आहेत. पाण्याच्या प्रवाहामुळे अनेक मंदिरांची पडऱ्ड झाली आहे.

पुरातत्त्व नियमावली, शासकीय परवानग्या आणि

(सर्व छाया : तथ्यब अली)

प्रशासनाचा लाल फितीतील कारभार अशा विविध कारणांमुळे

संवर्धन आवश्यक

पंचगंगा घाटाला, परिसर आणि प्रवाहातील प्रत्येक मंदिराला प्राचीन इतिहास आहे. जुनी मयूरी नदी (जयंती नाला) पंचगंगा संगम, तारकेश्वर महादेव मंदिर, अहिल्याबाई होळकरांनी बांधलेल्या ओवन्या याचे ऐतिहासिक महत्त्व लक्षात घेता त्याचे संवर्धन शासनाने केले पाहिजे.

- उमाकांत राणिंगा, इतिहास अभ्यासक

श्री ब्रह्मदेवावर सूर्यकिरणाभिषेक : देशात ब्रह्मदेवाची काही ठारावीकच मंदिरे उपलब्ध आहेत. त्यापैकीच पंचगंगा नदी घाटावरील ब्रह्मदेवाचे मंदिर प्रसिद्ध आहे. 'करवीर माहात्म्य' मध्ये या मंदिराचा उल्लेख असून, ब्रह्मदेवाने याटिकाणी यज्ञ करून पूजा केल्याची आख्यायिका प्रचलित आहे. या मंदिरातील मूर्ती नदी प्रवाहाच्या विरुद्ध दिशेला पश्चिमेकडे तोंड करून आहे. त्यामुळे मावळतीची सूर्यकिरणे थेट मूर्तीवर पडून अतिशय लोभस चित्र प्रवाहाच्या स्थितीत आहे. या मंदिराची मोठी पडऱ्ड झाली असून, त्याचे जनत करण्याची मागणी नागरिक करत आहेत.

हा प्राचीन ठेवा नामशेष होण्याची भीती निर्माण झाली आहे.

यातील अनेक मंदिरांमध्ये सूर्याच्या मावळतीची किरणे मूर्तीवर पडून विलोभनीय दृश्य

दिसते. स्थानिक नागरिक त्याला किरणोत्सव म्हणतात; पण खगोल अभ्यासकांच्या मते पश्चिमाभिमुख मंदिरांमुळे सूर्याच्या दक्षिणायन-उत्तरायण प्रवासादरम्यान वर्षातून ठरावीक दिवशी सूर्यकिरणे

सूर्यकिरणांची स्थिती तपासणार

पंचगंगा घाटावरील पश्चिमेकडे तोंड असलेल्या अनेक मंदिरांमध्ये वर्षातून ठरावीक वेळा सूर्यकिरणे येतात. या घटनेची योग्य वेळ, दिवस आणि कालावधी याचा अभ्यास करण्याचे नियोजन आहे. योग्य त्या परवानगी घेऊन याबाबतची माहिती संकलित करून ती प्रत्यक्षदर्शी तपासणार आहोत.

- ग्रा. डॉ. मिलिंद कारंजकर, पदार्थ-विज्ञान खगोलशास्त्र विभाग, विवेकानंद कॉलेज

विहीणबाई शिवलिंगावर अभिषेक

घाटावरील नदीपात्रात पश्चिमेकडे तोंड असलेल्या विहीणबाई समाधी मंदिरातील शिवलिंगावर गेल्या दोन दिवसांपासून सूर्यकिरणे पडून अत्यत विलोभनीय दृश्य प्रवाहाच्या प्रवाहामुळे प्रत्येकाला थेट जाऊन हे दृश्य पाहता येत नाही. राजघराण्यातील स्त्रियांच्या समाधी याठिकाणी आहेत. याबाबताचा मराठीतील शिलालेखही या मंदिरात उपलब्ध आहे.

मंदिरातील मूर्तीवर पडतात; मात्र अंबाबाई मंदिराप्रमाणे स्थापत्यशास्त्रानुसार या घटना घडत नाहीत. याबाबतचे कुतुहल लक्षात घेता प्राचीन मंदिरांचे जतन करण्याची मागणी होत आहे.